

# **Κινητή τηλεφωνία: Ένα νέο μεθοδολογικό εργαλείο στην επιστήμη της επικοινωνίας;**

**Δρ. Ιφιγένεια Μυλωνά**

# Στόχος της εργασίας

- ▶ Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη δυνατότητα χρήσης του κινητού τηλεφώνου ως ερευνητικού εργαλείου στον τομέα της επικοινωνίας.
- ▶ Ειδικότερα παρουσιάζεται και αναλύεται η δυνατότητα χρήσης της κινητής τηλεφωνίας ως μέσου για τη διεξαγωγή τόσο ποιοτικών όσο και ποσοτικών ερευνών στον τομέα της επικοινωνίας και διερευνώνται οι προοπτικές που αναδεικνύονται από τις προτεινόμενες χρήσεις της ως νέου ερευνητικού εργαλείου στο τομέα αυτό.

# Η ανάπτυξη της κινητής τηλεφωνίας

- ▶ Οι Ηνωμένες Πολιτείες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της κινητής τηλεφωνίας.
- ▶ Τα πρώτα τερματικά της κινητής τηλεφωνίας κατασκευάστηκαν το 1976 ενώ το 1980, στις Ηνωμένες Πολιτείες δημιουργήθηκαν τέσσερα διαφορετικά συστήματα για την κινητή τηλεφωνία [(Ling, 2004)].
- ▶ Στην Ευρώπη η ανάπτυξη της κινητής τηλεφωνίας ξεκίνησε από τις σκανδιναβικές χώρες.

- ▶ Η αποστολή μηνυμάτων αποτελεί μια από τις βασικές χρήσεις του κινητού τηλεφώνου, κυρίως στην ομάδα των εφήβων.
- ▶ Σύμφωνα με στοιχεία της Διεθνούς Ένωσης Τηλεπικοινωνιών (ITU-International Telecommunication Union), το 2003 το 39% των χρηστών της κινητής τηλεφωνίας είναι στην Ασία, το 35% στην Ευρώπη, το 12% στην Αυστραλία, το 22% στην Αμερική και μόνο το 1% στην Αφρική.

# Μέθοδοι έρευνας στον τομέα της επικοινωνίας

- ▶ Στον πεδίο της επικοινωνίας γίνεται χρήση τόσο ποιοτικών όσο και ποσοτικών μεθόδων έρευνας.
- ▶ Όπως αναφέρει ο Ιωσηφίδης (2003) η ποιοτική έρευνα απαντά κυρίως στα ερωτήματα «πώς» και «γιατί», ενώ η ποσοτική επικεντρώνεται κυρίως στα ερωτήματα «πόσο» και «ποιος».

- Οι ποιοτικές μέθοδοι εφαρμόζονται σε ερευνητικά εγχειρήματα που στοχεύουν στην περιγραφή, ανάλυση και κατανόηση κοινωνικών διαδικασιών, καταστάσεων ή σχέσεων μεταξύ κοινωνικών υποκειμένων ή ομάδων, ενώ οι ποσοτικές σε ερωτήματα που στοχεύουν στην αναγωγή των σχέσεων σε μετρήσιμες ποσότητες (Κωνσταντινίδης, 2006).

- ▶ Οι έρευνες στο πεδίο της επικοινωνίας χρησιμοποιούν είτε μεμονωμένα κάποιες από τις παραπάνω μεθόδους ή ακόμα και ένα συνδυασμό αυτών - σύμφωνα με τα ερωτήματα της έρευνας και τις μεθοδολογικές επιλογές του ερευνητή ή της ερευνήτριας.
- ▶ Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Berger (1994) θα πρέπει πρώτα να θέτουμε τους στόχους μιας έρευνας και μετά να επιλέγουμε τη μεθοδολογία έτσι ώστε να είμαστε σε θέση να ερμηνεύσουμε τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής.



# Ποιος ο ρόλος της τεχνολογίας;

- ▶ Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια άνθιση στη χρήση της τεχνολογίας στον τομέα της επικοινωνίας.
- ▶ Το διαδίκτυο ήταν από τα πρώτα μέσα της νέας τεχνολογίας που χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξαγωγή ερευνών τόσο με ποσοτικές όσο και με ποιοτικές μεθόδους έρευνας



- . Όπως αναφέρουν η Μυλωνά και η Παπαδάκη (2007) με το διαδίκτυο έχουν τεθεί νέα κριτήρια για τον τρόπο διεξαγωγής μιας έρευνας αλλά έχουν προκύψει και νέα ζητήματα καθώς τόσο οι ερευνητές /τριες, όσο και οι συμμετέχοντες /ουσες στην έρευνα θα πρέπει να έχουν τις τεχνικές γνώσεις αλλά και τη δυνατότητα πρόσβασης έτσι ώστε να διοργανώσουν ή να συμμετέχουν στην έρευνα.

# Η επιστήμη της επικοινωνίας

- ▶ Η επιστήμη της επικοινωνίας κλείνει πάνω από 50 χρόνια ύπαρξης.
- ▶ Μέσα από μια σύντομη επισκόπηση των εξελίξεων ο ΜακΚουεϊλ (2003:567) αναφέρει ότι “η κεντρική σημασία της επικοινωνίας αναφέρεται στη διαδικασία αποστολής και πρόσληψης μηνυμάτων με όλο και περισσότερα κοινά στοιχεία ανάμεσα στους συμμετέχοντες. Υπάρχει ωστόσο διαφωνία σε θεωρητικό επίπεδο όσον αφορά το κατά πόσον θα πρέπει να εκληφθεί ως επικοινωνία η μετάδοση ή η έκφραση ενός μηνύματος χωρίς την παράλληλη απόδειξη της πρόσληψης, της επίδρασης ή της ολοκληρωμένης ακολουθίας”. Έτσι, σημαντικές είναι οι διαστάσεις της επικοινωνίας που έχουν να κάνουν με το βαθμό απάντησης ή ανάδρασης και με το βαθμό στον οποίο μια επικοινωνιακή σχέση μπορεί να αποτελέσει και μια κοινωνική σχέση.

# Μοντέλα

- ▶ 1) Ο Lasswell το 1948 [(στο ΜακΚουεϊλ, Ν. & Βιντέλ, Σ. (2001)] αναφέρει ότι ένας τρόπος να περιγράψουμε μια πράξη επικοινωνίας είναι να απαντήσουμε στα παρακάτω ερωτήματα- *Ποιος, λέει τι, από ποιο κανάλι, σε ποιον και με ποιο αποτέλεσμα.*

- 2) Ο Osgood το 1957 [στο ΜακΚουεϊλ, Ν. & Βιντέλ, Σ. (2001)] αναπτύσσει το κυκλικό μοντέλο. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό υπάρχει επικοινωνία μόνο όταν ένα σύστημα ή μια πηγή και ο προσανατολισμός αλληλοεπηρεάζονται με τη χρήση εναλλακτικών συμβόλων τα οποία μεταδίδονται διαμέσου ενός πομπού που τα συνδέει.

# Habermas

- ▶ Ο Habermas [στο Myerson (2001)] υποστηρίζει ότι για να υπάρχει επικοινωνία θα πρέπει να υπάρχει ανταπόκριση και αλληλεπίδραση. Απαραίτητη συνθήκη γι' αυτό είναι ο διάλογος ανάμεσα σε όλα τα εμπλεκόμενα μέλη στη διαδικασία της επικοινωνίας έτσι ώστε να υπάρξει κατανόηση του μηνύματος.

# Η χρήση της κινητής τηλεφωνίας στην έρευνα στο τομέα της επικοινωνίας

- Το ερώτημα το οποίο διερευνάται είναι αν η χρήση της κινητής τηλεφωνίας που αποτελεί μια από τις σημαντικές καινοτομίες στο χώρο των νέων τεχνολογιών διανοίγει μια νέα οπτική στη διεξαγωγή ερευνών στον τομέα της επικοινωνίας.
- Μπορεί να δοθούν νέες δυνατότητες συλλογής ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων που να οδηγήσουν σε έγκυρα και αξιόπιστα συμπεράσματα;



# Ποιοτικές μέθοδοι

- ▶ Το ερώτημα που τίθεται είναι αν και κατά πόσον είναι εφικτή η συλλογή στοιχείων με την οργάνωση ομάδων θεματικής εστίασης με την αποστολή βίντεο και τη διεξαγωγή συζήτησης μέσω κινητού τηλεφώνου.
- ▶ Για παράδειγμα, ο ερευνητής ή η ερευνήτρια μπορεί να δημιουργήσει ένα μικρό βίντεο και αντί να συναντηθεί με μια ομάδα ανθρώπων προκειμένου να το προβάλει να το στείλει στο κινητό τους τηλέφωνο και στη συνέχεια, αφού οι συμμετέχοντες /ουσες το δουν, να προχωρήσει με τη χρήση του τηλεφώνου σε μια συζήτηση με όλα τα μέλη.



# Ζητήματα- Περιορισμοί

- ▶ Ένα από αυτά σχετίζεται τη διάρκεια του βίντεο, που αναγκαστικά θα πρέπει να είναι περιορισμένη, καθώς και με την 'ποιότητα της απόδοσης' που μπορεί να είναι προβληματική.
- ▶ Ένα δεύτερο ζήτημα που μπορεί να προκύψει είναι ο συντονισμός όλων των ατόμων που συμμετέχουν, αλλά και οι τεχνικές δυσκολίες που μπορεί να προκύψουν κατά τη διάρκεια της συζήτησης.
- ▶ Η χρήση της συγκεκριμένης μεθοδολογίας μπορεί να οδηγήσει σε αποκλεισμό ορισμένων κοινωνικών ομάδων που δεν έχουν πρόσβαση ή δεν είναι εξοικειωμένοι /ες με όλες τις δυνατότητες που παρέχει η τεχνολογία της κινητής τηλεφωνίας.
- ▶ Ακόμη, μπορεί να υπάρξει αποκλεισμός ομάδων σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές όπου δεν υπάρχει κάλυψη από τα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας.

- ▶ Μια ακόμα πιθανή χρήση των δυνατοτήτων της κινητής τηλεφωνίας, σύμφωνα με την Hartmann (2005), είναι η ανάπτυξη της εθνογραφικής προσέγγισης με την καταγραφή και την αποστολή εικόνων από γεγονότα που συμβαίνουν στον κόσμο.
- ▶ Η συμμετοχική παρατήρηση έγινε εφικτή με τη χρήση κινητού τηλεφώνου - παρά τις δυσκολίες και τους περιορισμούς που καταγράφηκαν παραπάνω.

# Ποσοτικές Μέθοδοι- ερωτηματολόγια

- ▶ Το ερώτημα που τίθεται είναι αν και κατά πόσον είναι εφικτή η αποστολή ερωτηματολογίων μέσω SMS.
- ▶ Υποστηρίζεται ότι η αποστολή ερωτήσεων κλειστού τύπου μπορεί να είναι εφικτή με μηνύματα, υπάρχει όμως περιορισμός κυρίως λόγω της χωρητικότητας του μηνύματος στη κινητή τηλεφωνία.
- ▶ Το μήνυμα μπορεί ωστόσο να φτάσει στο προορισμό του οποιαδήποτε στιγμή, να υπάρξει αναφορά για τη λήψη του ή μη και δυνατότητα άμεσης απάντησης.
- ▶ Το γεγονός επίσης ότι τα γραπτά μηνύματα μέσω κινητού τηλεφώνου είναι μορφή ασύγχρονης επικοινωνίας, έχει ως αποτέλεσμα ο αποδέκτης του μηνύματος να μην διακόπτει την όποια δραστηριότητα του τη στιγμή που λαμβάνει το μήνυμα.

# Ποσοτικές Μέθοδοι- Συνεντεύξεις

- ▶ Εκτός από την αποστολή ερωτηματολογίων η ποσοτική έρευνα μπορεί να διεξαχθεί με τη μέθοδο των τηλεφωνικών συνεντεύξεων με τη χρήση του κινητού. Η μέθοδος είναι παρόμοια με τη μέθοδο των 'κοινών' τηλεφωνικών συνεντεύξεων μόνο που το κόστος της έρευνας αυξάνεται .

# Ζητήματα- Περιορισμοί

- ▶ Το ζήτημα που τίθεται ωστόσο είναι η εύρεση και χρήση των αριθμών κλήσης των κινητών τηλεφώνων συγκεκριμένων ομάδων που θα λάβουν μέρος στην έρευνα -με την έννοια της παραβίασης προσωπικών δεδομένων.
- ▶ Οι μεγαλύτεροι σε ηλικία χρήστες/τριες των κινητών τηλεφώνων δεν είναι εξοικειωμένοι/ες με τη χρήση μηνυμάτων κινητού τηλεφώνου. Αυτό μπορεί να οδηγήσει στον αποκλεισμό συγκεκριμένων ομάδων από την έρευνα με επιπτώσεις στην αξιοπιστία της

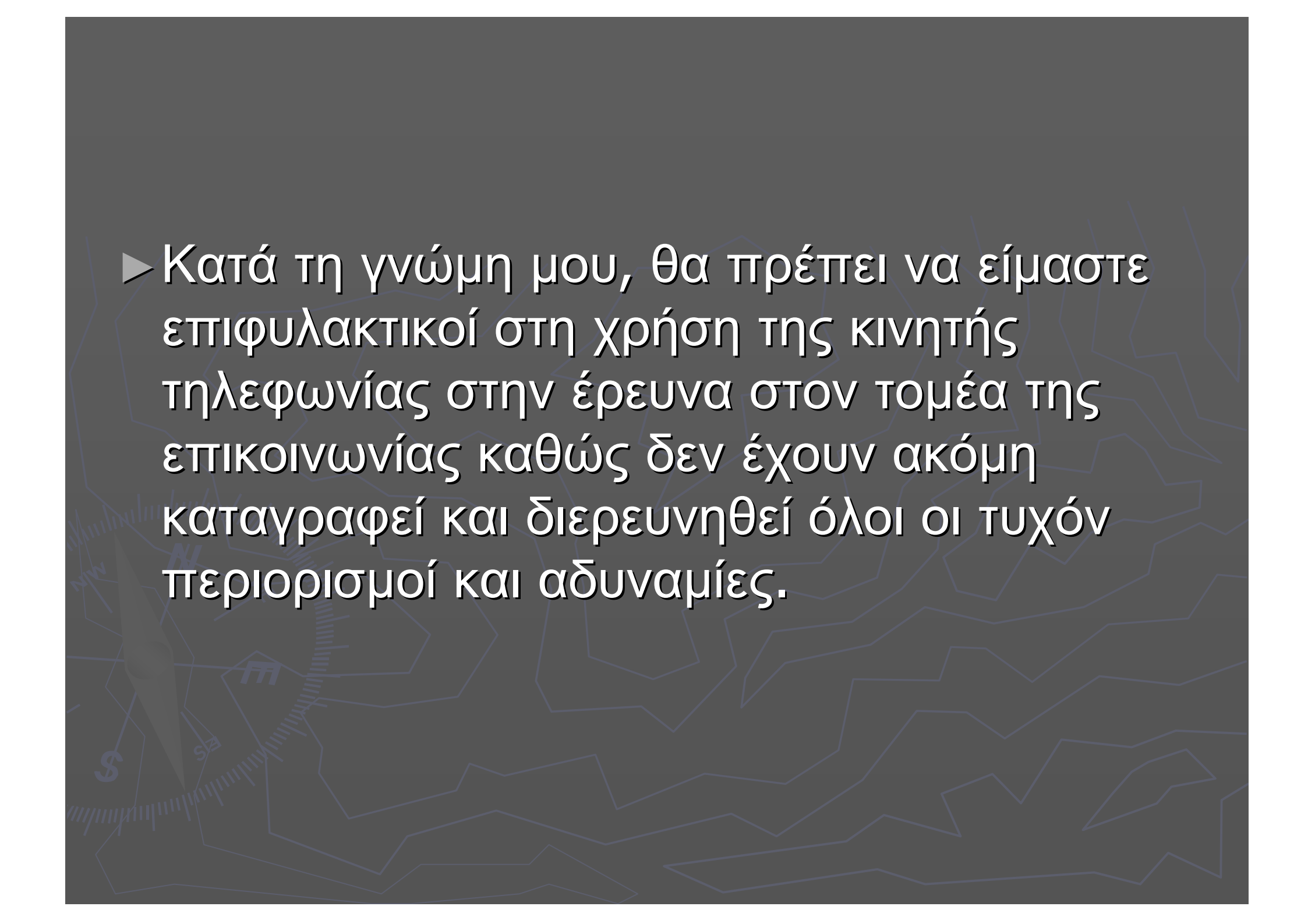
# Συμπεράσματα

- ▶ Τα κινητά τηλέφωνα αποτελούν μέρος της καθημερινή ζωής των ανθρώπων στις αναπτυγμένες κοινωνίες και η χρήση τους αυξάνεται διαρκώς.
- ▶ Με το κινητό τηλέφωνο σήμερα υπάρχει η δυνατότητα χρήσης πολλών καινοτομιών που παρέχουν οι νέες τεχνολογίες.
- ▶ . Ασφαλώς ανοίγονται πολλά καινούρια ζητήματα όσον αφορά στη συζήτηση, στην ανθρώπινη επαφή, στην ουσιαστική επικοινωνία και γεννιούνται πολλά ερωτήματα για την πορεία και την εξέλιξη των ανθρώπινων σχέσεων μετά την επιθετική είσοδο των νέων αυτών τεχνολογιών στη ζωή μας.



- ▶ Η χρήση των κινητών τηλεφώνων για την έρευνα στον τομέα της επικοινωνίας παρέχει νέες δυνατότητες και προοπτικές. Αποτελεί ένα καινούργιο μεθοδολογικό εργαλείο με ευρύτατες μελλοντικές χρήσεις.
- ▶ Το ερώτημα που τίθεται, όπως πολύ καλά το διατυπώνει η Couper (2002), είναι αν οι νέες τεχνολογίες (συμπεριλαμβανομένης και της κινητής τηλεφωνίας) μπορούν να αντικαταστήσουν τις παρούσες μεθόδους έρευνας ή να λειτουργήσουν συμπληρωματικά, να χρησιμοποιηθούν για να ενημερώσουν τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες ή για να δώσουν νέες δυνατότητες στον ερευνητή και στην ερευνήτρια.



- 
- Κατά τη γνώμη μου, θα πρέπει να είμαστε επιφυλακτικοί στη χρήση της κινητής τηλεφωνίας στην έρευνα στον τομέα της επικοινωνίας καθώς δεν έχουν ακόμη καταγραφεί και διερευνηθεί όλοι οι τυχόν περιορισμοί και αδυναμίες.